

DEMOKRÁCIATÁMOGATÁS ÉS VÁLASZTÁSI MEGFIGYELÉS

A demokrácia ügyének világszerte történő támogatása kiemelt fontosságú az Európai Unió számára. A demokrácia az egyetlen olyan kormányzási rendszer, amelyben az emberek teljes mértékben kibontakoztathatják emberi jogukat, emellett meghatározó tényező a fejlődésben és a hosszú távú stabilitásban. Az egyetlen közvetlenül választott uniós intézményként az Európai Parlament különösen elkötelezett a demokrácia előmozdításának ügye mellett.

JOGALAP

- Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 2. és 21. cikke.
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 205. cikke.

SZAKPOLITIKAI KERET ÉS SZAKPOLITIKAI ESZKÖZÖK

A demokrácia uniós megközelítése kiegészíti az emberi jogokkal kapcsolatos munkát (lásd az [5.4.1.](#) számú ismertetőt). Alapját az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, valamint az emberi jogokra, a demokratikus intézményekre és a választásokra vonatkozó többi nemzetközi és regionális norma képezi. Az EU 2015 óta a demokráciatámogatást a 2030-ig tartó időszakokra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrendre, különösen az elszámoltatható intézményekre és az inkluzív és részvételen alapuló döntéshozatalra vonatkozó 16. célra, valamint az egyenlőtlenségek csökkentéséről szóló, 10. célra is alapozza.

A Tanács 2009. november 17-én a demokráciának az EU külkapcsolatai keretében történő támogatásáról szóló következtetéseket fogadott el, amely körvonalazta a demokrácia támogatásának az országokénti egyedi megközelítéssel, az összhang fokozásán és valamennyi érdekelt fél bevonásán alapuló új stratégiáját. Ezt követően a Bizottság 2011-es Változtatási programja kiemelte az emberi jogok, a demokrácia és a jó kormányzás támogatását az EU fejlesztési politikáján belül. A 2011-es arab felkelést követően az EU aktualizálta az európai szomszédságpolitikát a „többet többért” megközelítés elfogadásával, amely a támogatást a demokratikus átalakuláshoz és a „valódi demokrácia” elvéhez kapcsolja. A politikai reformok végrehajtására vállalkozó országokat többek között a szorosabb gazdasági integrációval, nagyobb pénzügyi segítségnyújtással, a személyek fokozottabb mobilitásával és az Unió belső piacára való bejutás lehetőségével ösztönözték.

A demokrácia előmozdítására irányuló erőfeszítések fokozására tett uniós kötelezettségvállalást a Külügyek Tanácsa által 2012-ben elfogadott emberi jogokra és demokráciára vonatkozó stratégiai keret és cselekvési terv is megerősítette. A cselekvési terv a teljes választási ciklus támogatása érdekében az uniós nemzetközi választási megfigyelő missziók (EOM) jelentéseinek szisztematikusabb nyomon követésére vonatkozó tervet is tartalmazott. A 2015–2019 közötti időszakra szóló, 2015 júliusában elfogadott cselekvési terv a demokráciatámogatás több célkitűzésen keresztül történő általános érvényesítésére irányul. A 2020–2024-es cselekvési terv kidolgozása jelenleg folyik.

A Tanács „A demokrácia és a fenntartható fejlődés gyökerei: Európa együttműködése a civil társadalommal a külkapcsolatokban” címmel 2012-ben elfogadott következtetéseiben hangsúlyozta a civil társadalom szerepét. „Az EU együttműködése a civil társadalommal a külkapcsolatokban” című, 2017. június 19-i következtetéseiben a Tanács megerősítette az EU elkötelezettségét egy erős és reziliens civil társadalom iránt, amely minden demokráciában a jó kormányzás és a jogállamiság támogatásának kulcsfontosságú eszköze.

Az eltelt idő során kialakított uniós politika számos eleme az emberi jogokkal és a demokratikus elvekkel egyaránt foglalkozik. Ide tartoznak az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó országspecifikus stratégiák, amelyek meghatározzák az EU által a partnerországokban követendő cselekvési prioritásokat és célkitűzéseket; a nemzetközi megállapodások emberi jogokra és demokráciára vonatkozó záradékai, amelyek lehetővé teszik az EU számára, hogy felfüggeszse a kereskedelmet vagy az együttműködést, amennyiben egy ország súlyosan megsérti az emberi jogokat és a demokratikus elveket; valamint egy stratégiai finanszírozási eszköz, a demokrácia és az emberi jogok európai eszköze (EIDHR, lásd alább).

A választási megfigyelés központi uniós eszköz a harmadik országok demokratikus fejlődésének támogatására, az emberi jogok és a jogállamiság előmozdítására, valamint a békeépítéshez és a konfliktusmegelőzéshez való hozzájárulásra. Az EU hosszú távú választási megfigyelő missziói értékelik a választási folyamat eseményeit. A hosszú távú megfigyelők általában a választások napja előtt két hónappal már megkezdik munkájukat, és az egész választási folyamatot figyelemmel kísérik a hivatalos eredményhirdetésig és fellebbezési eljárásig. A rövid távra kirendelt megfigyelők a szavazás napját, illetve a szavazatszámolást követik nyomon. A főmegfigyelő rendszerint európai parlamenti képviselő. A missziót követően a választási megfigyelő misszió végleges jelentést tesz közzé, amely következtetéseket és ajánlásokat tartalmaz, és iránymutatást ad a választási reformhoz és az esetleges jövőbeli uniós segítségnyújtáshoz. A választási megfigyelés mellett az EU technikai és anyagi segítséget is nyújthat a partnerországoknak, javítva a demokratikus választások feltételeit, növelve az állami és nem állami szereplők kapacitásait, valamint támogatva a szükséges reformokat, a teljes választási ciklust figyelembe véve.

A Tanács 2019 októberében következtetéseket fogadott el a demokráciáról, amelyekben újról megerősítette a 2009. évi következtetéseiben foglalt elveket, ugyanakkor meghatározta azokat az új kihívásokat, amelyekkel az EU-nak sürgősen és átfogóan szembe kell néznie külső tevékenysége során. Ilyen kihívás például

a demokratikus folyamatok és intézmények aláásása; az intézményekbe és a politikusokba vetett bizalom alacsony szintje; a civil társadalom szűkülő demokratikus mozgásteré; az emberi jogok és az alapvető szabadságok fokozott megsértése; valamint az online technológiákat felhasználó manipuláció.

FINANSZÍROZÁSI ESZKÖZÖK

Az emberi jogok helyzetének javítása, a demokratikus reform, a politikában való részvétel és képviselő támogatása a demokrácia és az emberi jogok európai eszközének egyik fő feladata. A kifejezetten e célokra kialakított eszköz projekteket, programokat és uniós nemzetközi választási megfigyelő missziókat finanszíroz, valamint pénzügyi támogatást nyújt civil szervezetek, nem kormányzati szervezetek és emberi jogi jogvédők részére.

Az Európai Szomszédsági Támogatási Eszköz (ENI) a jogállamiság, a politikai párbeszéd és a reformok, a demokratizálás, a médiapluralizmus és a választási megfigyelés előmozdítása céljából nyújt pénzügyi támogatást. A Szomszédságpolitikai Civil Társadalmi Eszköz révén az Európai Unió déli és keleti szomszédságában tevékenykedő civil társadalmi szereplők is kaphatnak támogatást különböző projektek, hálózatok, képzések és a bevált gyakorlatok megosztása céljára.

A fejlesztési együttműködési eszköz is biztosít pénzügyi támogatást. Noha az eszköz elsősorban a szegénység felszámolására irányul, a demokrácia fejlődő országokban való megszilárdítása és támogatása is szerepel céljai között.

Bizonyos körülmények között a stabilitás és a béke elősegítését szolgáló eszköz is felhasználható a demokratikus intézmények és a civil társadalom támogatására.

Az uniós költségvetésen kívül működő, de a Bizottság által kezelt Európai Fejlesztési Alap (EFA) az afrikai, karibi és csendes-óceáni országokkal való együttműködést finanszírozza. A fejlesztési együttműködési eszközhöz hasonlóan a szegénység felszámolására összpontosít, de hozzájárul a demokrácia, a jogállamiság és a jó kormányzás megerősítéséhez és támogatásához is.

2018-ban a Bizottság előterjesztette a 2021–2027 közötti időszakra vonatkozó külső finanszírozási eszközökre vonatkozó javaslatát, amely egyetlen rendeletben egyesítené az EIDHR-t, az ENI-t, a DCI-t, a stabilitás és a béke elősegítését szolgáló eszközt és az EFA-t. A Parlament 2019. március 27-én [fogadta el](#) a javaslatra vonatkozó első olvasatbeli álláspontját, megerősítve a demokrácia támogatására az EU külső tevékenységének célkitűzéseiként való hivatkozásokat, és nagyobb pénzügyi keretet követelve meg az emberi jogok és demokrácia tematikus program számára. Az intézmények között [folyamatban vannak](#) a tárgyalások.

2012-ben létrejött a Demokráciáért Európai Alapítvány. Az autonóm, magánjogi alapítványként működő EED célja a demokratikus átalakulásért küzdő civil társadalmi szereplők támogatása személyre szabott pénzügyi támogatás gyors, rugalmas és bürokrácia mentes nyújtása révén, elsősorban az Unió keleti és déli szomszédságára összpontosítva. A testületben európai uniós tagállamok és intézmények képviselői is részt vesznek, köztük az Európai Parlament legfeljebb kilenc képviselője és más szakértők is.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

Az Európai Parlament – az egyetlen, uniós polgárok által közvetlenül megválasztott uniós intézményként – szilárdan elkötelezte magát amellett, hogy szerte a világban támogatja a fenntartható demokráciákat. Ezt a kötelezettségvállalást több állásfoglalásban is kiemelte. A Parlament minden évben állásfoglalást fogad el az emberi jogok és a demokrácia világbeli helyzetéről és az EU ezzel kapcsolatos politikájáról, amelyben elemzi a demokráciatámogatással kapcsolatos uniós megközelítés főbb kihívásait és eredményeit, és ajánlásokat fogalmaz meg a jövőre vonatkozóan.

A Parlament egy sor eszközt is kifejlesztett a [globális demokráciatámogatásban](#) való közvetlen részvételhez. A Parlament folyamatosan részt vesz választási megfigyelő tevékenységekben, és azon munkálkodik, hogy erősítse a nemzeti választási folyamatok legitimitását és növelje a lakosságnak a választások, illetve az emberi jogok védelmébe vetett bizalmát. Minden évben számos parlamenti küldöttséget indít harmadik országokban tartott választások vagy népszavazások megfigyelésére. A Parlament abban az esetben határozhat úgy, hogy ilyen, európai parlamenti képviselőkből álló küldöttségeket indít, ha a választások országos szintűek, a nemzeti hatóságok meghívják az EU-t vagy az Európai Parlamentet, és hosszú távú megfigyelő misszióra kerül sor. A Parlament küldöttségei mindig az uniós nemzetközi választási megfigyelő missziókba vagy az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala hosszú távú misszióiba tagozódnak be. Az Európai Parlamenttel konzultáció folyik az uniós nemzetközi választási megfigyelő missziók felállításáról és megtervezéséről, valamint a nyomonkövetési tevékenységekről.

A demokráciatámogatás átfogó megközelítését követve a Parlament a választások megfigyelését kiegészítő tevékenységekkel, többek között a választások előtti fellépéssel, a választások utáni helyzetelemzéssel, emberi jogi fellépésekkel és a parlamenti munkát támogató kezdeményezésekkel köti össze. Különös figyelmet szentelnek a délkelet-európai bővítési országoknak és az európai szomszédságnak. Az Európai Parlament az EU határain túl is segíti a parlamenteket intézményi kapacitásuk megerősítésében, konferenciák és szemináriumok, közös képzési programok, továbbá a képviselők és tisztviselők számára szervezett tanulmányutak révén, valamint a harmadik országbeli parlamentek személyzetének nyújtott ösztöndíjak által. Támogatja a partnerparlamenteket az emberi jogok jogszabályokba való beépítésében és a civil társadalomhoz való kapcsolódásban. A Parlament elősegíti a demokratikus változásokat előidéző szereplők, köztük az emberijogvédők kapacitásépítését, valamint előmozdítja a média szabadságát és a független újságírást. A Parlament [gondolatszabadságért járó Szaharov-díja](#) és a Szaharov-díjjal kitüntetettek közösségének tevékenységei is e megközelítés részét képezik. A Simone Veil program kifejezetten a női politikusok és parlamenti képviselők támogatására irányul. A Parlament a partnerparlamentekkel folytatott célzott tevékenységek, illetve a közvetítésre és a konfliktusmegelőzésre összpontosító nemzetközi rendezvények révén a közvetítés és a párbeszéd terén is támogatást és szakértelmet biztosít. A [„Fiatal politikai vezetők” program](#) azon kiemelt kezdeményezések egyike, amelyek célja, hogy

előmozdítsa az EU-n kívüli jövőbeli vezetők közötti párbeszédet és megértést, és ezáltal hozzájáruljon a bizalom és a béke megteremtéséhez. A konfliktusmegelőzéssel és közvetítéssel kapcsolatos uniós képesség erősítéséről szóló, 2019 márciusában elfogadott európai parlamenti [állásfoglalás](#) elismeri a közvetítés és a párbeszéd folyamatának fontosságát, valamint a Parlament ebben betöltött szerepét.

A Demokráciatámogatási és Választási Koordinációs Csoport a Parlament különféle tevékenységeihez nyújt politikai iránymutatást. A csoport 16 európai parlamenti képviselőből áll, társelnökei a Parlament Külügyi Bizottságának és Fejlesztési Bizottságának elnökei. A Demokráciatámogatási és Választási Koordinációs Csoport dönt az Európai Parlament választási megfigyelő misszióiról, és elfogadja a többi tevékenységre vonatkozó [éves munkaprogramot](#). 2020-ben hat országot/régiót erősítettek meg a megerősített demokráciatámogatási tevékenységek tekintetében, nevezetesen Ukrajnát, Grúziát, Moldovát, Tunéziát, a Nyugat-Balkánt (kiemelt régióként) és a Pánafrikai Parlamentet (kiemelt regionális parlamentként).

Marika Lerch
09/2020

